

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

2. An mensura certitudinis, & effaciatis concessionis Indulgentiarum sit à
causa finali? Et an semper exigatur opus pium ad lucrandum Indulgentiam
pro vivis? Ex quo deducitur, quod Pontifex potest ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76369](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76369)

RESOL. II.

An mensura certitudinis, & efficacitatis concessionis Indulgentiarum sit a causa finali?

Et an semper exigatur opus pium ad lucrandam Indulgentiam pro vitiis?

Ex quo deducitur, quod Pontifex potest alicui de Ecclesia benemerito impertiri sine iniunctione ullius operis Indulgentiam eo sine, ut alios ad similia merita exciter.

Et an valeat Indulgentia, & si causa, ob quam data fuit non sit omnino sufficiens, modo Pontifex prudenter sentiat esse sufficientem? Ex part. 10. tr. 16. & Misc. 6. Resol. 3.

Affirmatiue responder P. Pasqualigus, de-
cis. 494. num. 5. vbi sic ait: Aduertendum est, quod alia est causa impulsua concedendi Indulgentias, & alia causa finalis, ob quam conceduntur. Causa enim impulsua est illa, quae facit vt Pontifex hic & nunc intendat finem Indulgentiarum, atque ex tali intentione moueatur ad concedendas Indulgentias. Causa vero finalis est illa, ob quam conceduntur; quae semper eadem est; quia semper Pontifex concedit in eum finem, vt habeant homines vnde satisfaciunt pro peccatis debitibus sibi ob peccata. Causa vero impulsua potest esse diuersa; quia modo vna occurrit modo alia; & non est finis Indulgentiae, sed occasio concessio: cum Pontifex sumat ab ipsa occasione concedendi. Mensura autem certitudinis, & efficacitatis concessionis non sumitur ex causa impulsua, sed ex causa finali; quia cum finalis sit principium agendi, debet actio mensurari per ipsum: cum enim exeat ab agente ex vi motionis finis, erit talis, qualis exigitur a fine, atque adeo secundum mensuram illius. Hinc cum finis Indulgentiarum, sit semper idem, & sit ille, pro quo sunt instituta à Christo, nempe satisfactio pro peccatis debitibus peccato, semper concessio ipsarum erit à Pontifice secundum eandem efficacitatem: nec obidabit, quod causa impulsua sit leuis, vel grauis. Ita Pasqualigus.

1. Sed aduersus illum insurgit nouissime Pater Gobat in *Thesoro de Indulgentiis*, part. 1. cap. 7. quest. 27. num. 89. sic asserens: Illa iusta causa, quae requiritur ad valorem Indulgentiae, debet esse distincta à generali causa finali Indulgentiarum, quae est, vt in promptu habemus, vnde pro nostris peccatis satisfaciatur Deo. Ita docent omnes Theologi; teste Cardinale de Lugo num. 139. contra Zachariam Pasqualigum, qui in *suis Decisionibus moralibus*, decis. 494. contrarium tenet, nullo pro se citato Auctore. Probatur haec communis doctrina, quia si ad valorem Indulgentiae non requiritur alia causa, quam vt per Indulgentiam acquisitionem habeant Christiani, vnde pro suis peccatis satisfaciunt; sequitur, quod Pontifex possit singulis, vt ita dicam momentis, omnibus Christianis, in statu gratiae constitutis, remittere omnem reatum poenae debitae pro peccatis quibuscumque dimissis, & quod idem possit singulis momentis vacare totum Purgatorium; atque hoc vtrumque ad alienissimum ab opinione, & persuasione Fidelium, nominatim S. Thomae d. 45. quest. 2. art. 2. Accedit, quod licet causa finalis dispensationis in voto, sit esse liberum ab obligatione voti, vt tamen hac dispensatio sit valida, requiritur alia causa; ita etiam licet causa finalis Indulgentiae sit esse liberum ab obligatione ad subeundam poenam, necessaria est ad valorem Indulgentiae alia causa, quam indicat Pasquali-

gus, qui quidem suam sententiam probat infirmatione, hac scilicet, quod tunc valeat Indulgentia, adeoque sufficiens illius impertienda causa habeatur, quando conceditur secundum institutionem Christi, atque conceditur semper secundum institutionem Christi, quando conceditur eo sine, vt Christiani satisfaciunt pro peccatis. Huius rationis, & rationationis minor propositio tam parum est absolute vera, quam parum verum est; tunc semper secundum institutionem Christi, & confici, conferrique Sacramenta, & vota dispensari, quando conficiuntur, conferuntur, dispensantur in eum finem, in quem Christus Dominus iussit confici, conferri, dispensari. Hucusque Gobat.

3. Et quidem si opinio Pasqualigii esset vera, à multis scrupulis immunes essemus circa causam iustam concedendi Indulgentias; nam semper securi essemus de iusta causa Indulgentiarum: sed quia communis opinio Doctorum est in contrarium; nam supponunt posse Pontifices concedere Indulgentias ex causa improporionasa; ideò non videtur discedendum à sententia Patris Gobat viri doctissimi, & amicissimi. Obserua tamen cum Gersono in *Opusculo de Indulgentiis*, confid. 9. in causa distributionis Indulgentiarum, non requiri certam, & euidentem causam notitiam, & idcirco, non esse disputandum, aut altercandum de ea; Sufficit enim aestimatio (inquit) & probabilis coniectura: Quemadmodum in distributione thesauri materialis de Fisco Regio, & Ecclesiastico, Papa vel Rex, vel alius attingeret. Quare indulgentiarum concessio (vt idem ait, confid. 12.) non est paraspicienda, seu contemnenda, sed amplectenda deuote in fide, spe, & charitate Domini nostri Iesu Christi; qui potestatem talium Clauium Ecclesiasticarum dedit hominibus. Constat enim (ait) quod fructuosior, & acceptabilior est Deo & hominibus operatio talibus innitens Indulgentiis, quam altera ceteris paribus non innitens. Et subiungit: Consilium (ait) solum & sanum est, quod absque curiosa discussione de praecisa, vel euidenti, & certa qualificatione, seu mensuratione huiusmodi Indulgentiarum, studeat homo prius tales acquirere, secundum qualitatem suae vocationis; Pondus autem valoris illi relinquere, qui omnia facit, & fecit in numero, pondere, & mensura. Ita Gerson.

4. Et non deseram hic apponere verba Marchant in *Tribus Sacramentis*, tomo tertio, tractatu quinto, titulo secundo, questione quarta, vbi sic ait: Adde pro consolatione Fidelium ex D. Bonauentura in 4. dist. 20. Quod licet homo non faciat in indulgentia secundum quod cum decet, propterea tamen non debet dimittere, quin faciat illud secundum quod sibi placet; quia licet non habeat totum de Indulgentia illa, plus tamen habebit de remissione poenae pro tali facto, quam haberet pro alio simili ceteris paribus, vbi non datur talis Indulgentia. Ratio huius dicti mea est; quia opera imposita à Vicario Christi vel Potestate habente ad Indulgentias promerendas, iam potestate Clauium eleuata singulariter censentur ad poenarum in iudicio Dei debitaram remissionem: vnde qui ex motiuo, & in fide Ecclesiae ea facit, sine dubio poenarum aliquam remissionem operibus istis sic potestate Clauium eleuatis ratione eleuationis correspondentem, ultra ordinariam satisfactionem operi debitam, sibi meretur. Et haec est piissima sententia, & in doctrina Theologica fundata, per quam etiam exponi possunt verba similia Pontificum, si quae in Bullis vel Doctoribus reperiantur: Quod qui amplius facit in operibus

operibus propositis plus vel efficacius Indulgentias consequatur, id est, si ad totam Indulgentiam non perueniat; partem tamen correspondentem operi consequetur, ob elevationem eius singulari virtute Clauium Ecclesie factam. Quinimo iudicat Angelus *verb. Indulgentia, num. 5.* quod si Donans det Indulgentiam ultra suam auctoritatem, pono ego & ultra causam etiam censetur, rescindi in iudicio Dei Indulgentia quoad excessum quantitatis, quo Indulgentia auctoritatem vel causam, excedit, non tamen quoad id, quod intra limites potestatis & causae continetur: Ita ut semper aliqua Indulgentia intra terminos discretæ dispensationis lucranda remaneat coram Deo. Nec hoc cum aliena pietate probabilitate caret. Quod iudicio prudentis Censuris relinquo. Hucusque Marchant.

5. Nota tamen hic primo, optime docuisse Cardinalem Lugo *de Sacram. Pœnit. disputat. 27. sect. 6. num. 86.* non semper exigi opus pium ad lucranda Indulgentiam pro viuus; nam causa iusta, quæ ad dispensationem requiritur, non alligatur ad solum opus pium faciendum, cum possit esse iusta causa ex titulo gratitudinis, remunerationis, solatij, medicinæ. Idem dicendum, est cum Coninch *de Sacram. d. 12. dub. 6. n. 34.* non dissentire à vera doctrina, quod videlicet possit Pontifex alicui de Ecclesia bene merito impertire sine iniunctione vilius operis Indulgentiam, eo sine, ut alios ad similia merita excitet.

6. Et tandem Gobat, *vbi supra, num. 103.* Ex Lugo, Tannero, & Suarez, obseruat quod probabile est valere Indulgentiam, *causa*, ob quam data fuit, non sit omnino sufficiens, modò Pontifex prudenter censuat esse sufficientem. Et ne deferat videre Reginaldum, *tom. 1. lib. 7. cap. 12. num. 132.* vbi egregie, & benigne pertractat de causa Indulgentiarum.

RESOL. III.

*An Indulgentia debeat habere causam publicam?
Et quia sentiendum est de Calculis, & Imaginibus cum Indulgentia plenaria; Ex part. 10. tract. 11. & Misc. 1. Res. 53.*

§. 1. AD hæc sic respondet Sotus *in 4. tom. 1. dist. 25. quæst. 1. artic. 2.* vbi ait: Enim verò vbi error non est manifestus, licet in veritate possit causa non esse legitima, debetur tamen hic honor auctoritati Pontificis, ut sit præsumenda legitima: atque ad hoc non est decens, contra huiusmodi Indulgentias obmurmurare. Secus, si talis error esset manifestus; tunc enim potius est religionis officium, veritatem docere. Noltris enim temporibus, vsque ad hoc piorem clementia erga animas, quæ in Purgatorio cruciantur, succreuit, ut importunis supplicationibus à Summo Pontifice concessio fuerit exorta, ut qui tangendo quendam benedictum calculum, *Aue Maria*, vel *Pater noster*, recitaret, animam inde quantumque tempore cruciari deberet, eriperet, ut protinus libera euolaret. Hanc ergo non dicam piam fraudem, quia Hæreticorum verbum est; sed tamen citrà Religionis iniuriã posset hoc populo dissuaderi. Primum, quia hic nulla interest causa pia in omnem vilitatem Ecclesie: nam pius affectus in Defunctos non reputatur causa, ut diximus. Illa enim ratione Deus per se animas omnes liberaret. Secundò, quia neque ex parte facientis quòd Indulgentia iubet, aliquid præstatur, quod ad tam ingentem effectum vilius sit momenti. Quid enim refert dicere *Pater noster*, ut anima à tam immodicis tormentis eruat? Profectò dicere crudelitatis argueretur Deus, si animã tribus annis

tam atrociter contorqueret, cuius tamen liberatio ex vno *Pater noster* penderet, & calculi tactu. Præsertim quòd Papa non potest Defunctis Indulgentias conferre per modum absolutionis, ut Viuis, sed per modum suffragij. Et idèd mirabile est, quòd per vnum *Pater noster* thesaurus Ecclesie tam insignis effectus applicetur. Præterquam quòd illa oratio ut plurimum dicitur ab iis, qui sunt in peccato mortali, quæ idèd apud Deum nullius valoris est: concessit Papa quantum concedere potuit; sed non est credendum, credibile suam concessionem tanti esse, quanti supplicatores valere putabant. Atqui, si sub hac populari opinione nihil aliud nocenti lateret, quàm quòd forte populum fallit; nullum esset periculum, illam relinquere propter imaginem religionis, quam habet. Sed tamen illi, qui illam crederent, metum Purgatorij radicatus euellerent. Id enim, quod præter infernum homines à peccato arceat, est Purgatorium, & tamen si tam facile euaderetur; nullum possit ingenerare metum. Hucusque Sotus.

2. Sed meritò aduersus illum insurgit Henricus *lib. 7. cap. 14. num. 3.* sic asserens; Quare carpendus non est, sed probandus frequens vsus Sanctissimum, & prudentissimum Pontificum, qui pro facili, ut videtur, causa (ut habenti calculos, seu globulos à Papa benedictos pro paruo opere, breui oratione, & leui dispositione Recipientis) concedit Sæcularibus magnam Indulgentiam: aut per Præuilegium, quod dicitur mare magnum, Religiosis, aut Principibus, Indulgentiam plenariam, aut liberationem animæ à Purgatorio. At aiunt quidam, non esse inconueniens admittere errorem facti in Papa. Quod falsum est, quia res hæc non apud vnum aut alterum male dispensatum versatur: sed in tota Ecclesia Fidelium, qui præ credunt, se consequi effectum Indulgentie. Et ut parua attritionis dispositio, dum adiungitur Sacramento, est idonea, ut impio virtute Christi, & clauium remittatur poena æterna cum calculo benedicto parua oratio esse potest iusto digna dispositio, ob quam per clauas Papa ex causa condonet poenam temporalem, etiam ingentem. Ita ille.

3. Nec deferam hic apponere verba Villalobos, *tom. 1. tract. 26. diff. 8. num. 5.* aduersus Sotum etiam insurgentem: A imitacion desto (ait) pienso que lo hazen los Sumos Pontifices, quando conceden las Indulgentias de las cuentas beneditas (diga Soto lo que quisiere) porque referido esso apremiara à los que han sido benemeritos de la Iglesia, (quales suelen ser los Principes, à cuya instancia se conceden) es causa bastante para que por esta via se animen otros à favorecer la Iglesia. Y assi dize bien Cordoua, que no ay causa tan pequena, que referida à otra cosa no pueda ser grande, y bastante para conceder Indulgentias. Confirmale esto con la autoridad de los Sumos Pontifices, que por visitar tal, ò tal Iglesia, ò por mirar con deuocion esta, ò aquella Imagen, ò por rezar vn *Pater noster*, y vna *Aue Maria*, conceden Indulgentias, y a vezes grandes; cuya autoridad huiera de bastar, si bien lo mirara Soto; porque quando non constare claramente lo contrario, haze de presumir que la causa que el Pontifice señala, es suficiente, como dize Cordoua, y la comun, y lo concede el mismo Soto. Porque si la sentencia del Iuez se presume justa, y razonable, mientras no consta manifestamente de lo contrario segun derecho; mucho mejor en las dipensaciones, que haze el Pontifice. Y assi no hablò Soto, como era razon, en las cuentas beneditas, que sera la causa grande, por lo que queda dicho, y no declara siempre el Papa la causa que tiene, y esta la funcion por el, mayormente siendo vnotario ordinario en la Iglesia, que no ay algun Sumo Pontifice